

9. april 2024

Pele Broberg, Naleraq

UPA2024/70

Naalackersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut, Naalackersuisut ataatsimiititaliarsuarmik pilersitsissasut pinerlussimanermi pillaasarnermut inatsimmik suliarinnittussamik aammalu eqqussisussamik. Ataatsimiititaliarsuup suliariumaagai Inatsisartut ukiaanerani ataatsimiinnermi 2025-imi saqqummiunneqassapput.
(Inatsisartunut ilaasortaq Kuno Fencker, Siumut)

Aamma

UPA2024/100

Kalaallit Nunaanni pillaasarnermut inatsi eqqunnissaanut piareersaatit suliniutillu pisariaqartut aallartinnissaanut tunngavissamik pilersitsisussamik aallartisartoqarnissaa anguniarlugu, Naalackersuisut rigsmyndighed attaviginnissaanut piumaffigineqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.
(Inatsisartunut Ilaasortaq Anna Wangenheim, Demokraatit)

Siullermeerneqarnera

Naleqqamiit Inatsisartuni ilaasortat siunnersuutaannut qutsaviginiarpavut.

Maluginiarparpulli siunnersuutit marluk assigiinngissuteqartut.

Siulleq, immikkoortoq 70, paasivarput siunnersuuteqartoq siunnerfeqarani allat isummernissaat kissaatigigaa.

Allatut taallugu, suli danskit eqqartuussiviisa suleriusaat ataaniitilluta ingerlarsorneq, minnerunngitsumillu Danmarkimut pituttorneq taamaattussaannartut isigalugu ingerlarsornissaq.

Naleqqamiit pillaarusussuseq maluginiarparput kalaaleqatigut kiffaangissuseqarusunneranni pingaarnertut inissiffigineqartoq.

Naleqqamiit ataatsimiititaliarsualioqqinnissaq, innuttaasut ukiorpassuarni sunniutaanik malussartussaangitsut innersuutinngilarput.

Naleqqamiit Siunnersuutip aappaa, immikkoortoq 100, allaanerulaamik qulequtalik pissanganartinnerulaarparput.

Qulequtaami Namminersornermut Inatsit malillugu akisussaaffimmik nunatsinnut nuussinissamut periarfissiisinnaasutut qaninneruvoq.

Taamaasillunilu allannguutissatut siunnersuuteqarfigerusullugu.

Oqaasiinnartigut namminiilivinniartarnek takussaasoq, tunngavilersorlunilu pissaanillit isornartorsiortarnerat akerlilerneqartarnerat maluginiarparput.

Ullumikkullu eqqartukkatsinnut qitiusut tunngavilersuutit aallaaveqarput 1953-imi Danmarkip Kalaallit Nunaat aammalu Inuit nunasiaatigiinnarniarlugit aaliangiussaaniik.

Danskisut innuttaassuseqalernerup kinguneranik "inuit" aammalu "kalaalleq" atorneqarnera immikkut pisinnaatitaaffinnik aallaaveqarunnaarpoq. Tamatta Danskisut innuttaassuseqartitaaleratta.

Nunatsinni inuiaqatigiinnut akooqqinnissamik siunnerfeqarneq aallaaviuvoq nunatsinni pineqaatissiisarnermut.

Savalimmiunullu sanilliulluta allaanerunerput malunnarpoq.

Sakkortunerusumik pillasarnissaq taava aqqutissaava? Immaqaluunniit paquminartutut inissisimasoq, tassa nunap inoqqaajuneq, paasissutissanik aallerfigineqarsinnaava?

Misissuinerit Canadami¹ pineqartut qiviaraanni, nunap inoqqaavinik kingoqqisuusut Canadami innuttaasuni amerlassusaat 4,1%-iinnaasoq, paarnaarussat amerlassusaat 20% taakkuupput. Arnartaat qiviaraanni nunap inoqqaavinit kingoqqisuusut 40%-iullutik.

Canadami nunasiaateqarneq (colonialism), aningaasarqarnikkut inulerinikkullu naqisimaneqarneq minnerunngitsumillu suleriutsini tamatigut immikkoortitaaneq (Systemic discrimination/strukturel racisme) pinerlunnissamut tunngavisseeqataanerat annertuumik patsisaaneraarlugu misissornerani.

¹ <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/jr/oip-cjs/p3.html>

Kalaalit Nunaani ullumikkut “Inuit” kinaassuseqartinneqanngillat, aatsaat ajortumik pineqaleraangata. Oqaaserlu “Inuit” atunngilara allat atortarnerattut “tamatta inuuvugut”. Naamik “Inuit” tassaapput ullumikkut “Kalaallinik” taajorneqartut Kalaallit Nunaani. Taakkupput pisinnaatitaaffii illersorlugit ILO-169 pillugu Danmark akuersinikoq². Taakkupput pisinnaatitaaffii illersorlugit UNDRIP pillugu Namminersornerullutik Oqartussat akuersinikut³.

Taakkuupput “Inuiaat Kalaallit” namminiilivinnissaanik periarfissinneqartut, kinaassuseqarnissaanullu Danmark periarfissiinikoq⁴.

Ullumikkut “nunatta” pissarititaanut atuisinnaaneq “Kalaalit Nunaani najungaqartunut” inissinneqarpoq, Dansk Folkeparti isummernerat malillugu isumaqarmat “menneske”, tamattalu nunarsuarmioqataasugut inuulluta.

Sooq tamakkorpassuit attuumassuteqarpat ullumikkut eqqartukkatsinnut?

Naleqqamiit paqumiginagu oqaatigissavarput attuumassutaa uaniimmat, aalisarnermut inatsimmiippat, aatsitassarsiornermut inatsimmiippat, qallunaarnittumik aallaaveqarmat.

Ataasinnguamilluunniit Namminiilivinnissamut periarfissanik qanillattuerusunnani, akerlianik nunasiaataasimanerup ullumikkullu danskit naalangaaffianut pituttornerusulluni nalilerneqarsinnaagamik.

Naak oqaatsit kusassakkat timitaat: “ullut tamaasa namminiilivinnissaq qanillivarput”? Immaqami aanna toqqaannartumik pimoorutat timitaat: “Ernutaqqiutitta namminiilivikkumaarput” aammalu “ukiut 50 namminiilivikkunngilagut”.

Taamatut Inuit Ataqtigiit aammalu Siumut qulakkeerinninnerat ajuusaarutigalugu, kaammattuutigerusupparput ilumut pimoorussinissamik timitalersueqataanissamut.

Tamannalu pisinnaavoq alloriarnimininnguaq una malillugu:

² <https://naleraq.gl/inuit/ilo-69-danske-stat/>

³ https://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_greenlandic.pdf

⁴ <https://naleraq.gl/wp-content/uploads/2023/03/Ilanngussaq-7-Inuiaat-Kalaallit.pdf>

Namminersornermut Inatsisip saqqummiunneqarnerani oqaasertaliussani immikkoortoq 4.6.1 malillugu⁵, nunatsinnut eqqartuussiveqarneq tamakkiisumik nuunneratigut.

Naleqqamiit eqqumaarilluinnarfigaarput inatit kalaallisut allaqqanngitsoq, Danskít oqartussaafiat malillugu suligatta. Tamannali Namminersornermut Inatsisip §3 malillugu allanngorsinnaavarput.

Taamaasilluta Daqnskit Folketingiat aqutiginagu nunatsinni pineqaatissiisarneq ilaalu ilanngullugit Inatsisartut Inatsisaat aqutigalugit nammineq aqutarisinnaallugit.

Taavami sooq Naleraq siunnersuutitut tapersiinani allannguutissatut siunnersuuteqarpa?

Namminersornermut Inatsimmi tunngaviugaluarami⁶, akisussaaffik tingunissaata tungaanut Danmark akilersugaralugu qulakkiissagaa, nunatsinni pissutsit Danmarkimi pissutsit naligalugit inissisimatitsinissaq. Soorunamilu nunatsinnut tulluarsartussaattillugit.

Tamanna akisussaaffimmik ataasinnguamilluunniit pinikuunngilaq. Ullumikkumut suli "kalaallit" meeqqaminnik arsaarinnissutaasarnerat Danskít Folketingiani ilaasortat aaqqiivigisinnaanagit. Kinaassuseqartinneqarusunngimmata.

Taamaamat nunatsinni pissutsit aallaavigalugit nalimmassaasinnaaniassagatta, allannguutissatut siunnersuuteqarusuppugut:

Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermut eqqartuussiveqarnermullu⁷ akisussaaffik oqartussaaffigilernissaa anguniarlugu, Naalakkersuisut rigsmyndighed attaviginnissaanut piunnaaffigineqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

Qujanaq

5

[file:///C:/Users/Pele/Downloads/Forslag%20til%20lov%20om%20Groenlands%20Selvstyre_som%20fremsat_Folketing_et_da%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Pele/Downloads/Forslag%20til%20lov%20om%20Groenlands%20Selvstyre_som%20fremsat_Folketing_et_da%20(1).pdf)

⁶ Punkt 5.3.2, qupperneq 30/78

⁷ Liste II, 4 & 5